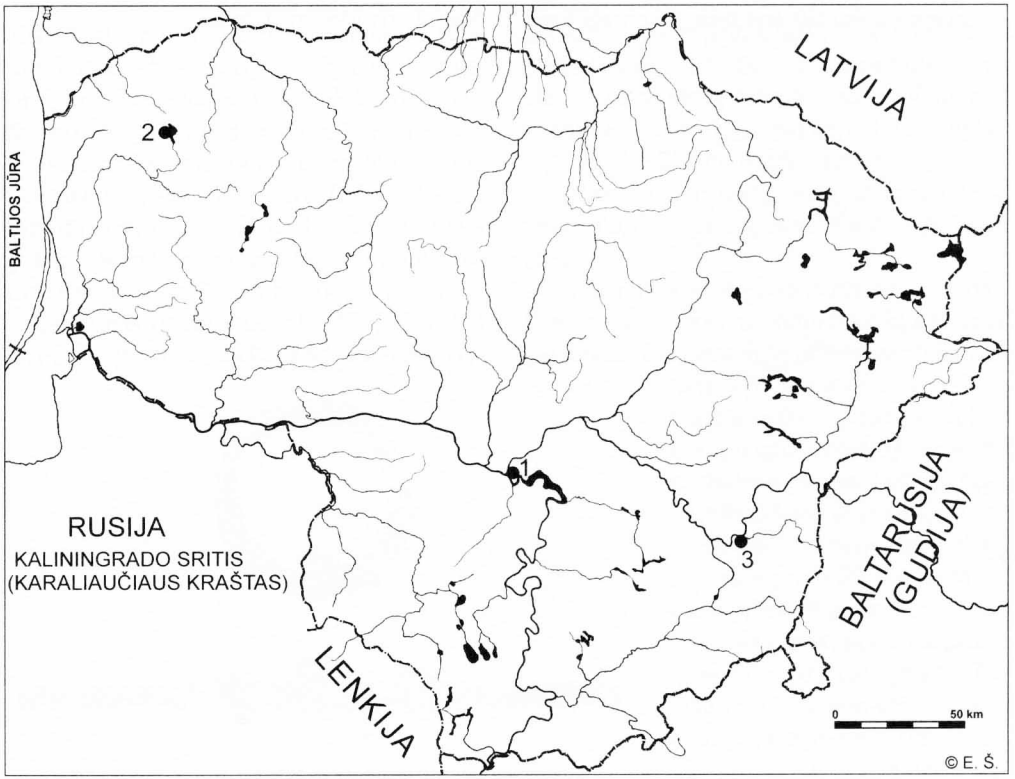
VI. PILYS

50 pav. Pilys:

Fig. 50. Castles:

1 – Kaunas, 2 – Plateliai, 3 – Vilnius.

VILNIAUS ŽEMUTINĖS PILIES VALDOVŲ RŪMŲ VAKARINIS KORPUSAS

Egidijus OŽALAS

Atkuriant Valdovų rūmus 2004 m. buvo tęsiami jų V korpuso ir jo prieigų tyrimai. Nors išlikę V korpuso rūsiai buvo tirti dar 1994–1995 m., pradėjus statybos darbus tyrimai buvo pratęsti. Didesnės ar mažesnės apimties tyrimai vyko apie 2000 m² plote, jų metu rasta apie 2600 radinių, tarp jų apie 50 monetų bei plombų.

Labiausiai tyrėjus domino 1970–1976 m. iškasti V korpuso P dalies rūsiai, kuriuose buvo įrengta patalpa tuometinės Paveikslų galerijos (dabar Arkikatedra) kondicionieriams. Tačiau rūsių I ir H atkasimas tų metų archeologinėse ataskaitose neatsispindi.

Išmontavus kondicionierių mechanizmus ir demontavus patalpos betonines grindis buvo pradėti tyrimai. Paaiškėjo, kad sveikesnis, iki 1 m storio kultūrinis sluoksnis liko tik palei H rūsio P sieną. Čia buvo rastos ikigotikinio mūro M19A liekanos. Šio mūro P dalis yra įjungta į V korpuso P sieną. Iki šiol jokios šio mūro atšakos į P nuo V korpuso nebuvo surasta, todėl ateityje reikėtų patikslinti jo konfigūraciją. Taip pat pavyko patikslinti tarp H ir I rūsių buvusios laiptinės vietą ir nustatyti galimą šių rūsių grindinių paviršių.

Rūsyje K buvo išvalytas rūsio V šviesliangis bei iškastas šurfas palei rūsio P sieną. K rūsio P sienoje rasta ankstyvesnės sienos dalis. Tai greičiausiai ikigotikinės sienos M1A, stovėjusios į PV nuo aštuoniakampio bokšto (M20), dalis. Šios sienos, įvardytos M1B, tąsa aptikta ir I rūsio V sienoje.

Didžiausiame rūmų rūsyje L buvo patikslinti rūsio kolonų pamatų matmenys bei iškasti du šurfai – vienas prie rūsio P sienos, kitas tarp P kolonos pamato ir rūsio R sienos. Šių tyrimų metu pavyko aptikti ir rūsio dviejų akmenų grindinių fragmentų bei polichrominių XVI a. koklių fragmentų tarp pirmojo ir antrojo akmenų grindinių (žr. XII pav., p. 328).

Rūsyje M buvo kasta jo PR kampe. Šiame rūsyje taip pat buvę du akmenų grindiniai, tarp kurių rastas 1549 m. Žygimanto Augusto pusgrašis bei plomba. Šių tyrimų metu surastas aštuoniakampio bokšto (M20) kampas bei M24 P dalis.

Į Š nuo V korpuso buvo baigtas tirti dar 1996 m. E. Vailionio pradėtas šurfas tarp M23 ir M rūsio. Jame rasti net 4 mediniai lygiai. Šurfas iškastas ir rūmų vidiniame kieme, į P nuo I rūsio, tikslinant V korpuso R sienos kraštą. Vidinio rūmų kiemo PV kampe, į Š nuo M3 buvo kastas plotas, kuriame rastas neaiškaus ikigotikinio mūro M40 fragmentas.

Visi iki šiol paminėti tyrimai buvo gana mažos apimties, papildantys ankstesnių tyrimų medžiagą. Bene plačiausi tyrimai vyko tarp Arkikatedros ir rūmų V korpuso.

Buvo baigtas tyrinėti dar 1964 m. A. Tautavičiaus pradėtas tirti X rūsys bei 1996 m. E. Vailionio pradėtas tirti S rūsys, visiškai atkastas ilgojo rūsio (Y) skliauto viršus.

Tyrimų metu pavyko rasti 1995 m. aptiktos ikigotikinės sienos M1A tęsinį. Ji rasta K rūsio P sienoje bei I rūsio ŠV kampe. Būtent ši, o ne gotikinė siena, kaip rašo N. Kitkauskas „Vilniaus pilyse“, yra išlikusi tarp rūsių H–I bei Y. Taip pat H rūsio P dalyje buvo rastas dar vienas ikigotikinis mūras. Jis stovėjo ta pačia kryptimi kaip ir M19, todėl galima manyti, kad tai yra M19 V dalis. M rūsyje buvo patikslinta ikigotikinių mūrų M21 ir M24 konfigūracija. Tyrimų metu pavyko iš po M rūsio

pamatais esančio medinio rostverko paimti medienos pavyzdžių ir juos datuoti. Rostverkui naudoti medžiai datuoti 1552–1553 m.

Į V nuo M3 rastos dar vieno ikigotikinio statinio M40 liekanos. Į V nuo I ir K rūsių esantys rūsiai S ir X greičiausiai yra latrinos, naudotos XVI a. pabaigoje – XVII a. I pusėje.

Sprendžiant pagal paskutinius tyrimus, galima manyti, kad V korpuso P dalis (virš rūsių H ir I) statyta kartu su rūsiais Y, S ir X, esančiais tarp Arkikatedros ir V korpuso. Tikslaus atsakymo į klausimą, kada vyko ši statyba, dar nėra. Architektai mato du statybos etapus XV a. pabaigoje – XVI a. viduryje. Archeologai statybos pradžią sietų su XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia. Ši statyba galėjo vykti kartu su Šv. Kazimiero koplyčios statybomis.

VILNIUS LOWER CASTLE, WESTERN BLOCK OF THE SOVEREIGNS' PALACE

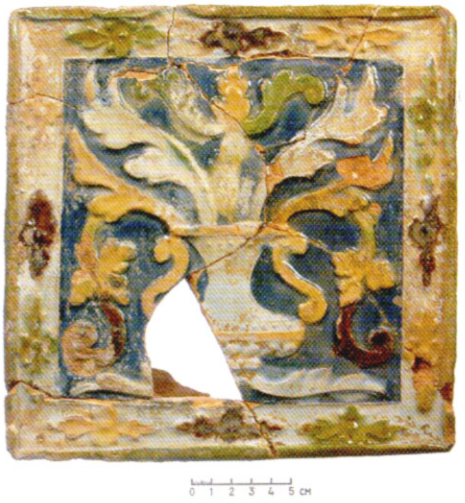
In 2004 investigations of the Western Block of the Sovereigns' Palace and its vicinity was continued. The cellars themselves were investigated in 1994–1995; nevertheless many sites required further investigation. They covered an area of about 2000 m^2. During the investigation about 2600 finds were collected, among them about 50 coins and seal tags. The cellars I and H were investigated, research of the cellars X and S was finished, and the top of the long cellar vault (Y) was excavated. The cellars were built in different periods varying from the late 15th to the early 17th century.

PASTATO KAUNE, PILIES G. 12, ARCHEOLOGINIAI TYRINĖJIMAI

Algirdas ŽALNIERIUS

Tyrinėtas pastatas stovi Kauno senamiesčio 46 kvartalo V dalyje – labai svarbioje tiek istoriniu, tiek archeologiniu požiūriu Kauno senamiesčio vietoje, prie XX a. viduryje naujai suformuoto Kauno pilies gynybinio griovio R šlaito krašto. 1994–1996 m. tyrinėjant pilį buvo nustatytas tikrasis gynybinio griovio plotis ir nuolydžiai PR piliavietės dalyje prie Papilio gatvės, rasti XVI a. bastėjos statybos metu atlikti gynybinio griovio sutvirtinimai, labai stambių lauko riedulių grindiniai ir kiti fortifikaciniai įrengimai. Todėl pastato rekonstrukcijos metu kasamo rūsio ir pastato kiemo archeologiniai tyrinėjimai suteikė galimybę papildyti jau turimas žinias apie Kauno pilies fortifikacinių įrengimų raidą ir pasikeitimus, vykusius po antros mūrinės pilies pastatymo XV a. pradžioje.

Išsamūs istoriniai tyrinėjimai apie senamiesčio 46 kv., kuriame stovi tyrinėtas pastatas, nėra atlikti, o turimos žinios labai fragmentiškos. Aišku viena, kad tyrinėtas pastatas stovėjo ne miestui, o karaliui priklausiusioje žemėje. Kvartalą ribojančios A. Jakšto ir Pilies gatvės yra vienos seniausių Kauno gatvių, susiformavusios jau XV a. Pilies gatvės V dalis iki XIX a. vidurio buvo Raguvos gatvės tęsinys ir jungė parapinę bažnyčią su pilimi. Karališkoji jurzdika XVIII a. pabaigoje suskirstyta sklypais, kuriuose statyti menkaverčiai mediniai statiniai. V pusėje esantis pilies griovys buvo pradėtas užpylinėti iš miesto ir karaliaus dvaro vežamomis šiukšlėmis jau XVI a. pradžioje, o kvartalo Š dalį beveik iki pat pastato Pilies g. 12 sklypo Š ribos nuplovė Neris. Žydas Zalkinas Vaišvydovskis 1901 m. į R nuo tyrinėto pastato sklypo esančioje valdoje pastatė mūrinį dviaukštį namą (A. Jakšto

XII pav. Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmai. XVI a. kokliai. *V. Abramausko nuotr.*

Fig. XII. Vilnius Lower castler, Sovereigns' Palace. Stove-tiles of the 16th century.